

Parlamentul
Republicii Moldova

Di.P. nr. 100
20 decembrie 2020

Deputat în Parlamentul Republicii Moldova

CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
str. Alexandru Lăpușneanu nr. 28, Chișinău MD 2004, Republica Moldova

SESIZARE

prezentată în conformitate cu articolul 135 alin. (1), lit. a) din Constituția Republicii Moldova, articolul 25 lit. g) din Legea nr. 317-XIII din 13 decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și articolele 38 alin.(1) lit. g) și 39 din Codul Jurisdicției Constituționale nr. 502-XIII din 16 iunie 1995

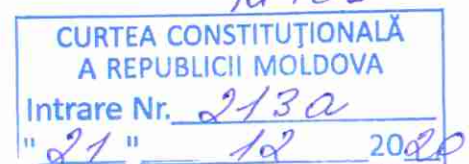
Semnatarii sesizării

Deputați în Parlamentul Republicii Moldova:

Amice Plăgăreș
Maria Doban

Data:

20 decembrie, 2020

I – AUTORUL SESIZĂRII

1. Numele/Denumirea: **Dinu**
2. Prenumele: **Plîngău**
3. Funcția: **Deputat în Parlamentul Republicii Moldova**
4. Adresa: **Chișinău, str. Ștefan cel Mare 105**

II – OBIECTUL SESIZĂRII

Prin prezenta sesizare, în temeiul prevederilor art. 135 alin. (1) lit. "a" din Constituție, art. 4 lit. "a" din Codul Jurisdicției Constituționale se solicită exercitarea controlului de constituționalitate în privința:

- *Legii cu privire la limbile vorbite pe teritoriul Republicii Moldova nr. 234/2020 (proiectul nr. 477 din 1 decembrie 2020), adoptată în a doua lectură pe data de 16 decembrie 2020.*

III – EXPUNEREA PRETINSEI SAU A PRETINSELOR ÎNCĂLCĂRI ALE CONSTITUȚIEI, PRECUM ȘI A ARGUMENTELOR ÎN SPRIJINUL ACESTOR AFIRMAȚII

Circumstanțele de fapt

1. La 16.12.2020, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat **Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova (proiectul nr. 477 din 1 decembrie 2020)**.
2. Prin Legea nr. 234/2020 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova (proiectul nr. 477 din 1 decembrie 2020), se dorește adoptarea unui nou cadru normativ în domeniul lingvistic, astfel fiind abrogată Legea nr. 2465-XI din 1 septembrie 1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești.
3. Astfel, prin Legea nr. 234/2020, votată în a doua lectură pe data de 16 decembrie 2020, **controlul de constituționalitate a căreia se solicită**, s-a realizat pe lângă numeroasele modificări de ordin tehnic, fără a fi examinate consecințele de ordin economic sau impactul social, oferirea unui statut special limbii ruse,

echivalent cu limba de stat (româna) a Republicii Moldova, contrar art. 13 alin. (1) din Constituție și Hotărârii Curții Constituționale nr. 36 din 05.12.2013 privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție.

4. În esență, prin legea contestată se introduce:

- Oferirea limbii ruse statut de limbă de comunicare interetnică, în rând cu „limba de stat”, respectiv se acordă statutul de limbă oficială de stat;
- Obligă organele puterii de stat, administrația publică să examineze, să răspundă și să traducă actele, răspunsurile în limba în care a fost făcută adresarea;
- Se impune traducerea tuturor actelor oficiale ale puterii de stat, administrațiilor publice în limba rusă și după caz, în găgăuză.

5. La data de 01.12.2020 un grup de deputați a înregistrat proiectul nr. 477 privind adoptarea legii cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

6. În mod regulamentar, proiectul în cauză urma să fie suspendat dezbaterilor publice și avizărilor, iar Comisia sesizată în fond urma să fie Comisia cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media. Din raționamente strict politice, majoritatea parlamentară PSRM și Șor au decis în mod abuziv să sesizeze Comisia Juridică, numiri și imunități, întrucât în această comisie dețin majoritatea pentru a fi dat un raport satisfăcător acestui proiect.

7. La data de 03.12.2020, contrar prevederilor regulamentului, proiectul 477 este votat în prima lectură fără a fi supus dezbaterilor publice, fără ca deputații din opoziție să se poată expune sau să acorde întrebări autorilor proiectului.

8. La data de 16.12.2020, majoritatea parlamentară decide să voteze proiectul de lege și în lectura a doua, fără a aștepta avizele sau a supune dezbaterilor publice acest proiect.

9. Din momentul înregistrării și votării în prima lectură a proiectului privind funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova a pornit un val de neînțelegeri în societate, fapt ce poate degenera în conflicte mai serioase, reflectate și în incapacitatea instituțiilor statului de a implementa și a respecta legea deja votată și trimisă spre promulgare și publicare în Monitorul Oficial. Totodată, menționăm că CNA, CSM și direcția general juridică a parlamentului au dat avize în care se conțin îngrijorări majore, lucruri care au încercat să fie omise și ascunse de către majoritatea parlamentară.

10. Prin urmare, considerăm că au fost comise mai multe încălcări de la normele constituționale descrise mai jos.

Admisibilitatea sesizării

11. Prezenta sesizare este depusă în conformitate cu art. 135, alin. (1), lit. a) din Constituția Republicii Moldova, art. 25 lit. g) din Legea nr. 317-XII din 13

decembrie 1994 cu privire la Curtea Constituțională și art. 38 alin. (1), lit. g) din Codul Jurisdicției Constituționale.

12. Luând în calcul faptul că Legea contestată nu a fost publicată în Monitorul Oficial, menționăm că potrivit Hotărârii Curții Constituționale nr. 9/2014, „*orice subiect cu drept de sesizare poate contesta la Curtea Constituțională o lege nepublicată în Monitorul Oficial*”.
13. Menționăm că Legea contestată, votată în două lecturi cu grave încălcări ale Regulamentului Parlamentului și prevederilor Constituționale, ridică un subiect sensibil pentru societate, ce poate duce la un conflict interetnic, cât și face ca legea adoptată să nu poată produce efecte din considerente pur tehnice prin care mai multe instituții nu au capacitatea de a o respecta din lipsa traducătorilor.
14. Prin cele expuse mai sus, Legea contestată este admisibilă sub aspectul controlului de constituționalitate.

Acuzații de neconstituționalitate

15. În circumstanțele speței, expuse *supra*, acuzațiile de neconstituționalitate a intervenției legislative a Parlamentului în adoptarea Legii nr. 234/2020 privind funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, urmează a fi examinată sub aspectul ilegalității tehnicii legislative prin intermediul căreia s-a realizat intervenția într-un proces ce ține de adoptarea cadrului normativ din domeniul lingvistic, cât și constituționalitatea reglementărilor legislative privind modul de adoptare a actului.
16. Or, acuzațiile de neconstituționalitate se referă atât la constituționalitatea procedurii intervenției Parlamentului în chestiuni ce implică cadrul normativ lingvistic, cât și însăși neconcordanța actului normativ adoptat cu prevederile constituționale.

A. Încălcarea art. 13 alin. (1) în coroborare cu art. 16 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova

17. Potrivit art. 13 alin. (1) din Constituție, „Limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească, funcționând în baza grafiei latine”
18. Curtea Constituțională, prin Hotărârea nr. 36 din 05.12.2013, privind interpretarea art. 13 alin. (1) din Constituție în corelație cu Preambulul Constituție și Declarația de Independență a Republicii Moldova a stipulat că în sensul unicității limbii de stat, a cărei denumire este dată de norma primară imperativă din Declarația de Independență ca fiind limba română, fapt ce reiese din hotărârea menționată *supra* ce specifică:

- În sensul Preambulului Constituției, Declarația de Independență a Republicii Moldova face corp comun cu Constituția, fiind textul constituțional primar și imuabil al blocului de constituționalitate.
  - În cazul unor divergențe între textul Declarației de Independență și textul Constituției, textul constituțional primar al Declarației de Independență prevalează.
19. Atribuind limbii române statutul de limbă oficială a statului, Republica Moldova asigură ocrotirea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor de orice naționalitate, care locuiesc pe teritoriul Republicii Moldova, indiferent de limba pe care o vorbesc, în condiții de egalitate și non-discriminare.
  20. În partea ce ține de limba oficială a statului, Constituția Republicii Moldova la art. 13 alin. (1) spune foarte clar că avem o singură limbă cu asemenea statut.
  21. Problema denumirii limbii oficiale a statului, cât și problema funcționării limbilor pe teritoriul Republicii Moldova este transformată într-o continuă polemică și problemă politică, care, din păcate doar divizează societatea pe probleme identitare.
  22. Declarația de Independență atestă crearea Republicii Moldova, enunțând tezele esențiale ale sistemului valoric și legal pe care își are fundamentul statul, iar unul dintre elementele identitare fiind „limba de stat” – limba română.
  23. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională a menționat că *„Niciunui organ constituțional nu i s-a atribuit competența de a modifica principiile constituționale esențiale conținute în Preambulul și în Declarația de Independență. Acestea nu pot fi supuse votului politic sau popular”*. (HCC nr. 36/2013).
  24. În aceeași ordine de idei, Curtea reiterează principiile enunțate în Hotărârea nr. 33/2013 privind interpretarea art. 140 din Constituție, prin care se stipulează că *„Interpretarea dată dispozițiilor constituționale comportă caracter oficial și obligatoriu pentru toți subiecții raporturilor juridice. Hotărârea prin care se interpretează un text constituțional are putere de lege și este obligatoriu prin considerentele pe care se sprijină pentru toate organele constituționale ale Republicii Moldova. Aceasta se aplică direct, fără nicio altă condiție de formă”*.
  25. Totodată, recunoscând și protejând atât prin dispozițiile art. 13 alin. (2) din Constituție, cât și prin art. 1 alin. (3), art. 4, art. 10, art. 16 din Constituție drepturile minorităților naționale, acest fapt nu impune ca o limbă sau mai multe, care aparțin minorităților naționale, să i se confere statutul de limbă oficială a statului. Or, în acest fel s-ar încălca prevederile Constituției de la art. 13 alin (1), ce se referă la limba oficială de stat și art. 16 alin. (1) privind egalitatea și nediscriminarea.
  26. Republica Moldova este un stat populat de mai multe etnii. Conform rezultatelor Recensământului din 2014, s-au declarat ucraineni 6.6%, găgăuzi 4.6%, ruși 4,1%, bulgari 1,9%, romi 0.3% din populație.

27. Acordarea unor privilegii limbii ruse în favoarea unei minorități ce constituie 4,1% din populația Republicii Moldova, discriminează în mod clar celelalte minorități și impune ca „limbă de comunicare interetnică” peste celelalte culturi și limbi ale minorităților care trăiesc pe teritoriul Republicii Moldova. Asta se face contrar prevederilor din Constituție, care ilustrează angajamentul statului de a respecta și realiza dreptul tuturor cetățenilor la identitatea lor lingvistică:
- Art. 4 consfințește respectarea drepturilor și libertăților omului. Dreptul la păstrarea identității etnice, culturale religioase, **lingvistice** este unul dintre drepturile fundamentale ale omului;
  - Art. 10 alin. (2) stabilește că statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, dezvoltarea și exprimarea identităților etnice, culturale, **lingvistice**, și religioase;
  - Art. 16 prevede că respectarea și ocrotirea persoanei constituie o îndatorire prioritara a statului și că toți cetățenii Republicii Moldova sunt **egali în fața legii și autoritățile publice, fără deosebire de naționalitate, origine etnică, limbă, etc;**
  - Art. 35 alin. (2) prevede că statul asigură dreptul de a alege **limba** de educare și instruire a persoanelor.
28. În acest context și din motive similare, Curtea Constituțională prin Hotărârea nr.17/2018 pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova, a constatat desuetudinea Legii nr. 3465/1989 cu privire la funcționarea limbilor pe teritoriul RSSM. Curtea a menționat că acest fapt s-a produs nu doar din motiv că legea a fost adoptată înaintea Constituției, dar și din motivul avansării limbii unei etnii minoritare la rang de limbă de comunicare interetnică alături de limba de stat.
29. Astfel, prin adoptarea legii nr. 234/2020 privind funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova nu s-au luat în calcul atât prevederile din Constituție, cât și Hotărârile Curții Constituționale nr. 33/2013 și nr. 36/2013.
30. În mod clar, prevederile ce ridică tacit limba rusă la nivel de limbă de comunicare interetnică în rând cu limba oficială a statului, cât stabilește obligativitatea autorităților publice de a traduce actele și documentele emise contravin atât art. 13 alin. (1) din Constituție, cât și discriminează o bună parte a populației, astfel fiind atinse prevederile art. 16 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova.
31. Mai mult ca atât, impunerea traducerii răspunsurilor și actelor oficiale ale autorităților discriminează în mod clar nu doar celelalte minorități, dar și majoritatea care vorbește limba română. Or, în asemenea caz în care s-ar implementa prevederea ce impune traducerea și prezentarea răspunsurilor în limba rusă, cunoașterea limbii ruse ar deveni obligatorie pentru studiere și factor esențial la angajarea în instituțiile publice, fapt ce contravine atât Constituției, cât și cadrului normativ corelat.

32. Astfel, repetarea unor prevederi dintr-o lege declarată căzută în desuetudine într-o nouă lege nu schimbă esența prevederilor deja declarate de către Curtea Constituțională ca fiind contrare prevederilor constituționale.

B. Încălcarea art. 131 alin. (4) coroborat cu art. 6 din Constituție

33. Potrivit art. 6 din Constituție, în Republica Moldova puterea legislativă, executivă și judecătorească sunt separate și colaborează în exercitarea prerogativelor ce le revin.

34. Art. 131 alin. (4) din Constituție stipulează că *„Orice propunere legislativă sau amendament care atrag majorarea sau reducerea veniturilor bugetare sau împrumuturilor, precum și majorarea sau reducerea cheltuielilor bugetare pot fi adoptate numai după ce sunt acceptate de Guvern”*.

35. Astfel, potrivit legii nr. 234/2020, activitățile de secretariat în organele puterii de stat și administrației publice se efectuează în limba de stat și se asigură traducerea în limba rusă. Mai mult ca atât, potrivit art. 8 al legii contestate, actele oficiale ale organelor puterii de stat, administrațiilor publice, se întocmesc în limba de stat, urmând ca toate să fie traduse în limba rusă și după caz în găgăuză.

36. La acest capitol menționăm că secretariatul Parlamentului Republicii Moldova, cheltuiie anual în jur de 1,5 milioane de lei doar pentru traducerea actelor normative adoptate.

37. În procesul implementării acestei legi, toate autoritățile statului urmează să traducă actele emise cel puțin în limba rusă, ceea ce va constitui sporirea cheltuielilor în bugetele tuturor instituțiilor de stat.

38. Remarcăm faptul că în nota informativă a proiectului contestat nu se aduc date, cel puțin estimative, ce s-ar referi la costurile implementării acestei legi. Mai mult ca atât, în dispozițiile finale și tranzitorii, prin legea respectivă se obligă Guvernul de a căuta soluții pentru implementarea acesteia în termen de 12 luni de la intrarea legii în vigoare. Pe lângă faptul că au fost viciate prevederile art. 131 alin. (1) și art. 6 din Constituție, autorii proiectului și majoritatea parlamentară care a adoptat legea contestată recunoaște că timp de 12 luni după intrarea legii în vigoare, ea nu va putea fi implementată/realizată.

39. Prevederile legii, potrivit cărora organele puterii de stat, administrației publice urmează să examineze și să prezinte răspunsuri în limba în care a fost făcută adresarea va provoca probleme de aplicabilitate ce rezultă din lipsa cunoașterii limbii ruse de către funcționarii publice. Astfel, mai multe instituții vor fi nevoite să apeleze la serviciile traducătorilor, fapt ce va spori considerabil cheltuielile bugetare.

40. În acest context precizăm faptul că la adresa Parlamentului deja au început a parveni plângeri legate de discriminarea potențialilor angajați care cunosc limba rusă față de cei care nu o cunosc sau cunosc o altă limbă decât româna sau rusa.

41. Prin această discriminare, angajatorii se pregătesc din punct de vedere tehnic de a face față rigorilor impuse și a putea impune angajaților studierea sau cunoașterea limbii ruse.
42. În mod cert, majoritatea parlamentară a adoptat o lege fără avizarea pozitivă a Guvernului, ce presupune cheltuieli care la ora actuală nici nu pot fi calculate, luând în calcul volumul enorm de acte și documente emise de diferite instituții ale statului, astfel fiind încălcat art. 131 alin (4) coroborat cu art. 6 al Constituției Republicii Moldova.

C. Încălcarea principiului legalității

43. În accepțiunea Curții Constituționale, principiul legalității are drept consecință obligativitatea respectării legilor, inclusiv de către forul legislativ suprem al statului, această exigență fiind impusă nu doar indivizilor sau persoanelor juridice private, ci și autorităților și instituțiilor publice. În măsura în care legalitatea vizează actele agenților publici, este important ca aceștia să acționeze în limita atribuțiilor care le-au fost acordate. (HCC 22/2015)
44. Urmând logica exigențelor de constituționalitate impuse în raport cu exercitarea prerogativelor constituționale ale Parlamentului, în speță cu ocazia adoptării legii nr. 234/2020, Parlamentul a avut obligația constituțională desprinsă din interpretarea art. 1 alin. (3) din Constituție, dată de CC în jurisprudența sa constantă, de a se conforma propriilor reglementări legislative privind activitatea de legiferare.
45. Potrivit prevederilor art. 1 alin. (1) din Legea nr. 100 cu privire la actele normative, prezenta lege definește regulile de exercitare de către Parlament a atribuțiilor constituționale exclusive de legiferare.
46. Or, Legea nr. 100 definește noțiune de legalitate constituțională în sensul art. 1 alin. (3) din Constituție a procesului de legiferare, obiect al prezentului control de constituționalitate solicitat Înaltei Curți, în privința conformității "tehnicii legislative" de care a făcut uz Parlamentul, mai exact majoritatea parlamentară în scopul politic de a da un statut special limbii ruse, obligației constituționale a Parlamentului de a se conforma normelor constituționale privind respectarea principiului legalității în calitatea sa de valoare fundamentală a unui stat democratic.
47. Potrivit prevederilor art. 8 din Legea nr. 100, "**legea**" este un act normativ adoptat de Parlament în temeiul normelor constituționale, conform procedurii stabilite de Constituția Republicii Moldova, de Regulamentul Parlamentului, aprobat prin Legea nr.797/1996, precum și de prezenta lege.
48. Prin **Legea nr. 234/2020 privind funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova**, s-a adoptat un cadru normativ în domeniul lingvistic.

49. Potrivit jurisprudenței CC, orice act normativ trebuie să respecte principiile și normele constituționale, precum și exigențele de tehnică legislativă, menite să asigure claritatea, previzibilitatea, predictibilitatea și accesibilitatea actului (HCC 13/2015), Legea în cauză nefiind o excepție în acest sens.
50. Prin reglementările de tehnică legislativă, legiuitorul impune o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea și coordonarea legislației, precum și conținutul și forma juridică adecvată ale fiecărui act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concurează la asigurarea unei legislații care respectă principiul securității raporturilor juridice, având claritatea și previzibilitatea necesară (HCC 19/2012 §99).
51. Precizăm că forul legislativ se conduce în activitatea sa de Regulamentul propriu, stabilit în conformitate cu art. 64, alin. (1) din Constituție.
52. Potrivit Hotărârii CC nr. 28/2020, prin care a fost interpretat art. 64, alin. (1) și art. 72, alin. (3) lit. c) din Constituție, este interzis Parlamentului să stabilească un regulament temporar pentru examinarea proiectelor de legi și a amendamentelor, fără modificarea Regulamentului Parlamentului, adoptat prin lege organică.
53. Potrivit notei informative a legii contestate, scopul adoptării acesteia a fost declararea desuetă a legii nr. 3465/1989 prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 17/2018. La acest capitol menționăm că textul legii contestate este practic similar cu textul legii desuete ce se referă la cadrul normativ lingvistic.
54. La același capitol, menționăm că textul legii contestate nu are un caracter dispozitiv, ci mai mult se aseamănă cu declarații de ordin politic.
55. Nota informativă nu conține informații relevante legate de impact, analiza cadrului normativ în vigoare, corelația proiectului cu alte acte normative, lipsesc argumentele legate de oportunitate, coerență, consecutivitate și predictibilitate.
56. Mai mult ca atât, potrivit art. 25 din Legea nr. 100/2017, *„elaborarea proiectelor actelor normative este precedată, în funcție de importanță și complexitatea proiectelor, de efectuarea studiilor de cercetare în scopul fundamentării necesității sau lipsei acesteia privind inițierea elaborării unui act normativ”*.
57. Totodată, potrivit art. 32 din Legea nr. 100/2017, proiectul trebuie supus avizării obligatorii de către autoritățile statului, instituțiile interesate, societatea civilă, reprezentanții mediului științific, academic și juridic.
58. Luând în calcul sensibilitatea subiectului ridicat prin adoptarea legii contestate, se impunea consultarea cetățenilor în mod participativ și democratic.
59. Mai mult ca atât, proiectul în cauză nici nu a fost supus dezbaterilor parlamentare așa cum prevede Regulamentul Parlamentului, deputații fiind în imposibilitate de a adresa întrebări autorilor sau a lua poziții față de adoptarea acestuia.

Încălcarea art. 64 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova

60. Curtea Constituțională reține că principiul autonomiei parlamentare are în vedere marja discreționară stabilită de art. 64, alin. (1) din Constituție, care-i permite Parlamentului să-și stabilească de sine stătător organele interne, să-și organizeze activitățile.
61. În același context, Curtea notează că deși Parlamentul, în baza autonomiei regulamentare, are prerogativa de a-și stabili prin Regulament structura și modul de organizare și funcționare, Regulamentul nu poate să contravină spiritului Constituției și ordinii publice instituite pentru procedura de adoptare a legii (HCC nr. 20/2014).
62. Astfel, Curtea reține că autonomie regulamentară nu poate fi exercitată în mod discreționar și abuziv, cu încălcarea atribuțiilor constituționale ale Parlamentului sau a normelor imperative privind procedura parlamentară (HCC nr. 27/2015).
63. La stabilirea regulilor cu privire la procedurile parlamentare de examinare a proiectelor de legi și a amendamentelor, majoritatea parlamentară trebuie să respecte un echilibru între autonomia parlamentară, pe de o parte, și principiul democrației reprezentative, pe de altă parte. Acest fapt presupune că majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, fără să facă abuz de poziția dominantă (HCC nr. 28/2020)
64. Prin urmare, Curtea reține că Constituția nu-i permite Parlamentului să stabilească un regulament temporar pentru examinarea proiectelor de legi și a amendamentelor, fără modificarea Regulamentului Parlamentului, adoptat prin lege organică.

Încălcarea Regulamentului Parlamentului

65. Proiectul legii contestat a fost înregistrat la 1 decembrie 2020 la Secretariatul Parlamentului. La data de 2 decembrie 2020, proiectul a fost repartizat Comisiei juridice, numiri și imunități, iar la data de 3 decembrie 2020, proiectul se adoptă în prima lectură, fără a acorda posibilitatea ca deputații să ia poziții sau să acorde întrebări autorilor.
66. Conform prevederilor art. 49 din Regulamentul Parlamentului, proiectul urma să fie repartizat Comisiei cultură, educație, cercetare, tineret, sport și mass-media, însă în fond a fost sesizată Comisia juridică, numiri și imunități pentru că majoritatea parlamentară deține președinția acestei comisii și au o majoritate confortabilă pentru a lua decizii fără consultări suplimentare.
67. Potrivit art. 60 din Regulamentul Parlamentului, „*proiectele de legi, înscrise pe ordinea de zi a ședinței Parlamentului, se dezbat*”. Proiectul contestat a fost votat în prima lectură, nu doar fără dezbateri, dar și fără a fi prezentat în plen. Votarea s-a produs printr-o simplă anunțare a numărului proiectului și solicitare din partea autorului de a fi susținut.

68. Art. 61, alin. (3) și (4) din Regulamentul Parlamentului stabilește că deputatul are dreptul să adreseze întrebări raportorilor, cât și are dreptul de cuvânt. Deputații au fost lipsiți de aceste drepturi.
69. Nici dezbaterile proiectului în a doua lectură potrivit prevederilor art. 66 din Regulament nu a avut loc.

Încălcarea art. 73 din Constituția Republicii Moldova

70. Potrivit art. 73 din Constituție, deputații în Parlament au dreptul de inițiativă legislativă.
71. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că dreptul de inițiativă constă în posibilitatea subiectelor menționate la art. 73 din Constituție de a prezenta propuneri de lege ferenda, corelată cu obligația Parlamentului de a le examina, dezbate și de a se pronunța asupra acestora prin adoptare sau respingere.
72. Curtea a notat că pentru a fi materializată într-un act final adoptat, orice inițiativă legislativă trebuie să parcurgă o procedură determinată într-un întreg proces legislativ, în care se manifestă prerogativele parlamentare. Astfel, procedura legislativă parlamentară cuprinde totalitatea regulilor pentru pregătirea examinării, examinarea și votarea unui proiect de lege în Parlament (HCC nr. 15/2012).
73. La data de 3 și 16 decembrie 2020, majoritatea parlamentară adoptă Legea nr. 234/2020. Astfel, deputații care nu fac parte din majoritatea parlamentară au fost lipsiți de dreptul la inițiativă legislativă garantat de art. 73 din Constituția Republicii Moldova.
74. Astfel, potrivit celor menționate mai sus, au fost comise grave abateri de la prevederile constituționale, fapt pentru care, solicităm Înaltei Curți să declare neconstituțională Legea nr. 234/2020.

D. Încălcarea art. 10 din Constituția Republicii Moldova

75. Potrivit art. 10 alin. (1) din Constituție, *„Statul are ca fundament unitatea poporului Republicii Moldova. Republica Moldova este patria comună și indivizibilă a tuturor cetățenilor săi”*.
76. Din prevederile respective rezultă necesitatea stringentă de a trata populația, poporul, care constituie statul, ca un tot întreg. Elementele de originalitate și unitate ale unei populații/popor le constituie asociația de oameni care vorbesc aceeași limbă, au aceleași origini, obiceiuri, aceleași idei și sentimente.
77. Prin unitatea poporului se subînțelege ca oamenii care fac parte dintr-un popor bine determinat, să aibă coeziune, interdependență, să respecte aceleași norme și să dezvolte aceleași relații economice, teritoriale, inclusiv lingvistice.
78. Aceste lucruri nu contravin respectării drepturilor minorităților etnice ce au cultură, origine sau limbă diferită de cea a majorității.

79. Ideea de unitate a poporului ca normă constituantă, rezidă din corelația cu ideea de solidaritate, reprezentând legătura între toți membrii colectivității.
80. Instituirea unui statut privilegiat pentru limba rusă semnifică, de fapt, orientarea minorităților naționale către limba și cultura rusă, ceea ce va avea ca efect rusificarea tuturor minorităților, dar și va avea un efect pe care îl va resimți majoritatea. Astfel, vor fi lezate prevederile art. 10 alin. (2) din Constituție.
81. Totodată menționăm că oferirea statutului de limbă de comunicare interetnică limbii ruse, în prezența lipsei interesului de a studia limba oficială a statului va descuraja și mai mult o bună parte din populație de a cunoaște și studia limba română ca limbă oficială a statului potrivit Constituției. În consecință, o bună parte a populației va întâlni dificultăți de a se integra în societate, fapt ce va prejudicia ideea de unitate a poporului.
82. Mai mult ca atât, problema identitară este una sensibilă pentru Republica Moldova, iar orice discuții, nemaivorbind de modificări la cadrul normativ aferent a creat nu doar disensiuni, dar și conflicte, proteste, tulburări care au slăbit unitatea statului nostru.
83. Orice abordare prin care această problemă capătă o conotație politică poate avea consecințe extrem de grave.
84. Din aceste considerente, cât și din considerentele prin care oamenii care lucrează în cadrul instituțiilor de stat li se impută indirect obligația de a cunoaște limba rusă, fapt ce contravine Constituției, solicităm Înaltei Curți examinarea în regim de urgență a sesizării respective și suspendarea acțiunii legii contestate pentru a evita potențiale conflicte interetnice. Aceste conflicte deja sunt resimțite în discuțiile din mediul online, discuții care instigă la ură interetnică și ar putea degenera în tulburări serioase.

E. Necesitatea suspendării acțiunii legii contestate până la soluționarea în fond a cauzei în conformitate cu art. 25¹ din Legea cu privire la Curtea Constituțională

85. În motivarea respectivei cerințe, precizăm că pe lângă argumentele invocate mai sus, suntem în fața declanșării unui conflict interetnic.
86. Republica Moldova nu-și poate permite ca într-o situație de criză pandemică, economică și politică, prin încălcarea Constituției și dreptului intern, de dragul unor ambiții politice și angajamente străine intereselor naționale, în urma unor alianțe politice temporare să slăbească capacitatea instituțiilor de a face față provocărilor existente prin obligarea acestora de a traduce toate actele în limba rusă, dar și prin crearea unor crize interetnice. În condițiile crizelor prin care trecem, avem nevoie mai mult ca niciodată de unitatea poporului nostru.

87. Cu atât mai mult că actul contestat afectează principii precum democrația, separația și colaborarea puterilor, unitatea poporului și dreptul la identitate.

88. Din aceste considerente:

- Fiind pusă la îndoială egalitatea în drepturi a cetățenilor, în speță, a minorităților naționale prin acordarea de privilegii discriminatorii unui grup în detrimentul altor grupuri;
- Fiind lezat principiul separației și colaborării puterilor prin faptul că puterea executivă exercită realizarea și executarea normelor impuse de legislativ, care nici măcar nu au fost consultate și prevăd cheltuieli suplimentare pentru realizare legii. Acest fapt poate duce la imposibilitatea realizării legii și în consecință, la apariția unor litigii care urmează a fi rezolvate de puterea jurisdicțională;
- Fiind descurajată populația să studieze limba oficială a statului și orientarea unei părți ai altor minorități naționale să studieze limba rusă, fapt ce încalcă indirect dreptul la identitate, cât și prejudiciază ideea de unitate a poporului.

89. În condițiile crizei prin care trece Republica Moldova, nu avem nevoie de conflicte artificiale și din aceste considerente, solicităm Înaltei Curți să se expună pe seama argumentelor invocate mai sus.

V – CERINȚELE AUTORULUI SESIZĂRII

6. Admiterea prezentei sesizări spre examinare și examinarea sesizării în regim de urgență.
7. Declararea sesizării admisibilă.
8. Suspendarea, până la soluționarea în fond a cauzei, a acțiunii Legii nr. 234/2020 privind funcționare limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.
9. Exercițarea controlului constituționalității: **Legii nr. 234/2020 privind funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.**

VI – DECLARAȚIA ȘI SEMNĂTURA

10. Declar pe onoare că informațiile ce figurează în prezentul formular de sesizare sunt exacte.

Semnătura:

Dinu Plîngău

Locul: Chișinău, Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 105,
Moldova.

Parlamentul Republicii

Data: 20 decembrie, 2020